

Maa- ja metsätalousministeriö
PL 30
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite: Maa- ja metsätalousministeriön lausuntopyyntö 7.12.2020, dnrot VN/5326/2020 ja VN/5326/2020-MMM-4

Etelä-Savon ELY-keskuksen lausunto maa- ja metsätalousministeriön Kansallisen vesihuoltouudistuksen visiosta ja sen toimeenpano-ohjelman luonnoksesta

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta lausuntoa maa- ja metsätalousministeriön Kansallisen vesihuoltouudistuksen visiota ja sen toimeenpano-ohjelman luonnoksesta. Määräpäivä lausunnon antamiselle on 8.2.2021.

Etelä-Savon ELY-keskus esittää lausuntonaan seuraavaa:

Maa- ja metsätalousministeriön kansallisen vesihuoltouudistuksen visio ja sen toimeenpano-ohjelman luonnos

Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelmaluonnos antaa hyvän pohjan toimialalle, joka kohtaa rakennemuutoksen haasteet. Etelä-Savon ELY-keskus käynnisti marraskuussa 2020 kansallisen Vesiliiketoiminta kasvualaksi -ohjelman, joka tukee vahvasti Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelmaa. Vesiliiketoiminta kasvualaksi -ohjelman tavoitteena on vahvistaa vesialaa ja siihen liittyvän palvelutoiminnan kehitystä. Ohjelma edistää alan verkostoitumista ja kansainvälistymistä sekä kansallisen innovaatioalustan syntymistä. Ohjelman avulla tuetaan innovatiivisia hankintoja ja tuotetaan monistettavia ja skaalautuvia konsepteja vesivarojen hallintaan ja vesihuoltopalveluihin. Lisäksi tavoitteena on parantaa julkisen rahoituksen ja yritysten tarpeiden kohtaamista sekä rahoittajaorganisaatioiden verkostoitumista.

OSA B: Toimivat vesihuoltolaitokset d) Alueellisen yhteistyön kehittäminen

Alueellisen yhteistyön kehittäminen luo pohjaa resurssiviisaalle toiminnalle. Etelä-Savon ELY-keskus on oman toimialansa ja alueen lisäksi hoitanut seuraavia valtakunnallisia tehtäviä:

- Biotalous ja puhtaat ratkaisut kärkihanke: Veteen perustuvien liiketoimintojen (sininen biotalous) kehittäminen; MMM
- Vesiensuojelun tehostamisohjelma: Kaupunkivesien hallinnan ja haitallisten aineiden vähentämisen tutkimus- ja selvityshankkeet; YM

- Vesihuoltolaitokset kansainvälisen toiminnan partnereiksi:

Vesihuoltolaitosten kumppanuustoiminta (Water Operator Partnership, WOP); MMM

- Vesihuollon toimintaedellytysten turvaaminen koronaepidemian johdosta: Tuki vesihuoltolaitosten yhteistyöhön koronatilanteen riskien hallinnassa sekä vesihuoltolaitosten akuuttien palveluiden hankintaan; MMM

Ohjelmien tuloksena on kehitetty koko vesihuoltolaitosverkostoa alkaen pienistä laitoksista (koronatuot) kansainväliseen yhteistyöhön (WOP). Vesihuoltolaitosten kehittämisen lisäksi ohjelmilla on tuettu vesihuollon yritys- sekä tutkimustoimintaa. Vesiliiketoiminta kasvualaksi -ohjelma on jatkoa Sinisen biotalouden kehittämisohjelmalle. Kehittämisohjelman toimintamallia ja siitä tuettujen hankkeiden tuloksia on pidetty erinomaisina.

Alueellisen yhteistyön kehittämisessä on nostettu esille innovatiiviset hankinnat. Vesiliiketoiminta kasvualaksi -ohjelmassa tuetaan julkisen ja yksityisen sektorin entistä tiiviimpää yhteistyötä, jotta saadaan aikaiseksi siirtymiä kohti resurssiviisasta vesiliiketoiminnan kokonaisuuden hallintaa. Ohjelmassa kehitetään julkisia innovatiivisia hankintoja ja yhteistyötä toteutetaan referenssi- ja pilottiratkaisujen avulla. Uusilla ratkaisuilla voidaan kehittää palveluliiketoimintaa sekä tukea mm. teollisia symbiooseja erilaisia jäte- ja sivuvirtoja hyödyntäen. Esimerkkejä näistä ovat yhdyskuntavesien energiatehokas käsittely ja uusioveden tuotanto, haitta-aineiden poistaminen ja arvokkaiden jakeiden erottaminen hyötykäyttöön sekä lietteiden kestävä hyödyntäminen. Referenssi-kohteiden tavoitteena on myös tuottaa monistettavia ja skaalautuvia konsepteja vesivarojen hallintaan ja vesihuoltopalveluihin. Uusien ratkaisujen toteuttaminen vahvistaa operatiivisten yrityskonsortioiden muodostumista sekä yritysten mahdollisuuksia kansainvälistyä uusia referenssejä hyödyntäen.

f) Kohdennettu neuvontaa apua tarvitseville vesihuoltolaitoksille ja kunnille

Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelmassa esitetään, että vesihuoltolaitokset kartoitettaisiin alueittain esimerkiksi ELY-keskuksen ja terveydensuojeluviranomaisen yhteistyönä vesihuoltolaitoksen auditointia ja hyvän vesihuollon kriteerejä hyväksi käyttäen. Etelä-Savon ELY-keskus esittää, että tarjottava apu voisi olla Yritysten kehittämispalvelujen analyysi ja konsultointi -palvelujen tavoin järjestetty. Näistä ns. Kehpa-palvelujen toteuttamisesta ELY-keskuksilla on runsaasti kokemusta ja kertynyttä tietoa voidaan hyödyntää myös vesihuoltolaitosten neuvonnan toteuttamisessa.

OSA C: Osaamisen kehittäminen

h) Vesihuollon urapolkujen kehittäminen

On tärkeää, että vesihuollon perusteiden osaamisen lisäksi huomioidaan vesihuollon rakennemuutoksen tuomat haasteet koulutuksen suunnittelussa. Liiketoimintaosaaminen ml. palveluliiketoiminta sekä

strateginen suunnittelu tulisi sisällyttää sekä ammattikorkeakoulujen että yliopistojen opetusohjelmaan. Vesiliiketoiminta on kansainvälinen kasvuala, jossa suomalaiset voivat olla nykyistä merkittävämpiä toimijoita sekä teknologian että osaamisen viennissä. Koulutuksessa tulisi huomioida nykyistä vahvemmin yritysten kanssa tehtävä yhteistyö sekä kansainväliset vaihto-ohjelmat.

i) Alueellisten vesiosaamis- ja kiertotalouskeskittymien yhteistyön edistäminen

Alueellisten vesiosaamis- ja kiertotalouskeskittymien yhteistyön edistämisen merkitys korostuu, kun huomioidaan sekä hallitusohjelman tavoitteeksi asettama Hiilineutraali Suomi 2035 että Euroopan komission Green Deal, jossa tavoitteena on EU:n päästöttömyys vuoteen 2050 mennessä. Vesi liittyy myös useaan YK:n kestävän kehityksen tavoitteeseen, erityisesti tavoitteeseen nro 6 "Vesi ja sanitaatio".

Edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi alueellisten vesiosaamis- ja kiertotalouskeskittymien yhteistyön lisääminen on ensiarvoisen tärkeää. Osaamisen verkostoitumisen lisäksi on panostettava toimialan houkuttelevuuteen ja tiiviiseen vuoropuheluun yksityisen sektorin ja vastuullisten sijoittajien kanssa. Tavoitteita ei voida saavuttaa pelkästään julkisen sektorin toimesta, vaan tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan uusia toimijoita, rahoittajia ja ratkaisumalleja. On hyvä huomata, että investoinnit veteen hyödyntävät myös muita toimialoja mahdollistamalla uusia arvoketjuja ja liiketoimintamalleja.

Vesiliiketoiminta kasvualaksi -ohjelmalla nopeutetaan vesialan verkostoitumista ja kansainvälistymistä. Ohjelmalla tuetaan kansallisen innovaatioalustan syntymistä, jotta käytettävissä olevat vesialan kehittämisalustat olisivat yritysten helposti saavutettavissa. Tavoitteena on, että tutkimuslaitokset ja yritykset tekisivät nykyistä enemmän yhteistyötä. Alueelliset kehittämisalustat lisäävät myös tutkimuslaitosten ja yritysten yhteistyötä tarjoamalla uusien innovaatioiden testausmahdollisuuksia mahdollisimman todenmukaisissa olosuhteissa. Vesiliiketoiminta kasvualaksi -ohjelma tukee erityisesti yrityslähtöistä tutkimustoimintaa, jotta yliopistojen ja tutkimuslaitosten tuottamaa tietoa hyödynnettäisiin nykyistä nopeammin vesihuollon uusien ratkaisujen käytännön toteuttamisessa.

Mikkelin kaupunki ja työ- ja elinkeinoministeriö ovat laatineet innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimuksen. Hallitusohjelmassa linjataan, että yliopistokeskuskaupunkien kanssa luodaan erilliset sopimukset julkisen ja yksityisen TKI-rahoituksen strategisesta kohdentamisesta globaalisti kilpailukykyisten ekosysteemien vahvistamiseksi. Mikkelin kiertotalouden kehittämisalusta EcoSairila keskittyy yhdyskunnan jätevirtoihin ja näihin liittyviin liike-, tki- ja koulutustoimintoihin. Erityisiä vahvuusalueita ovat yhdyskuntavesien energiatehokas käsittely ja uusioveden tuotanto, arvokkaiden jakeiden erottaminen hyötykäyttöön ja haitta-aineiden kierron pysäyttäminen sekä lietteiden kestävä hyödyntäminen mm. liikennebiokaasuna. Ekosysteemisopimuksen temaattinen kärki on yhdyskuntavesien

kiertotalous, jossa jätevedenpuhdistuslaitos nähdään resurssitehtaana. Mikkeli tavoittelee asemaa valtakunnallisena vesiliiketoiminnan ja vesiosaamisen keskuksena sekä merkittävää vesiosaamisen vientiliiketoimintaa. Toiminta jakautuu kahteen toimenpidekokonaisuuteen:

- testaus-, pilotointi- ja koulutusympäristö yhdyskuntavesien kiertotalouden ratkaisuille
- vesihuollon ratkaisut kotimaahan ja maailmalle

Kansallisten vesiosaamis- ja kiertotalouskeskittymien yhteistyön lisäksi on hyvä huomioida myös kansainvälinen yhteistyö. EU:n Water Smart Territories -verkostoon kuuluvat Suomesta Etelä-Savo, Pohjois-Savo, Pohjois- Pohjanmaa sekä Kainuu. Toiminnassa hyödynnetään EU:n rahoitusinstrumentteja yhteistyön toteuttamisessa mm. innovaatio- ja testialustojen kansainvälinen erikoistumisessa ja yritys yhteistyön lisäämisessä. Water Smart Territories -toiminnassa on myös huomioitu toimialarajat ylittävä yhteistyö uusien arvoketjujen luomiseksi. Toiminta mahdollistaa suomalaisten TKI-yhteistyön Euroopan parhaiden vesialan toimijoiden kanssa. Tavoitteena on, että suomalaiset innovaatioekosysteemit saadaan nopeammin kansainväliseen pilotointiin ja kaupallistamiseen tunnistamalla markkinamahdollisuuksia ja kumppanuuksia.

j) Vesihuoltolaitosten digitalisaatiovalmiuksien ja tiedonhallinnan kehittäminen

Laitosten keskeisten tietojärjestelmien rajapintaratkaisujen edistämisen ja toteuttamisen lisäksi olisi hyvä tarkastella vesilaitosten digitaalisten rajapintojen avaamista siten, että ne mahdollistaisivat laajemman kiertotalouden tilannekuvan tarkastelun huomioiden mm. energia- ja materiaalivirrat sekä mahdolliset uudet teolliset symbioosit. Laaja tilannekuva mahdollistaa tehokkaamman dataan perustuvan päätöksenteon sekä liiketoiminnan ja palvelujen kehittämisen.

Muilta osin Etelä-Savon ELY-keskuksella ei ole lausuttavaa Kansallisesta vesihuoltouudistuksen visiosta ja sen toimeenpano-ohjelman luonnoksesta.

Asian käsittely

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on esitellyt hankepäällikkö Anitta Sihvonon ja ratkaissut yksikön päällikkö Kirsi Kosunen.

Tämä asiakirja KEHA/9909/2020 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KEHA/9909/2020 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Sihvonen Anitta 05.02.2021 14:48

Ratkaisija Kosunen Kirsi 05.02.2021 14:55